İNTİHAR VE İNANÇ SİSTEMLERİ

Kemal Sayar

ÖZET

Kültür hayata ve ölüme yönelik temel tutumları, dolayısıyla da, toplumda intihara yönelik anlayışları şekillendirir. Bâzı toplumsal inanışlarda intihara olumlu bir değer atfedilmektedir. Dinî inancın intihara karşı koruyucu olup olmadığı ise Durkheim'in klâsik eseri İntihar'dan beri tartışılmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalar Durkheim'in intiharın görece daha egoistik olan Protestan toplumlarda Katolikler'e göre daha fazla görüldüğü önermesini desteklememektedir. Öte yanda, pek çok çalışma dinin intiharı engelleyici bir işlevi olduğunu göstermiştir. Bu durum, hayatın kutsiyetine yapılan vurgudan dinin sosyal bağları kuvvetlendirici etkisine dek bir dizi neden tarafından şekillendirilebilmektedir. Kişilerin daha kolay dinî yandaş buldukları ve daha güçlü bir dinî alt yapı geliştirebildikleri şehirlerde, dinin intihar üzerindeki etkisi daha güçlüdür. Din ve intihar ilişkisini araştıran çalışmalar, dinin en çok kadınları intihardan koruduğunu ve yüksek oranda sekülerleşmiş toplumlarda bu koruyucu etkinin görülmediğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, din ve intihar ilişkisinde kolaycı formüllerin işe yaramadığı, karmaşık sosyal dinamikleri hesaba katan bir araştırma metodolojisinin zarurî olduğu anlaşılmaktadır. Bu yazıda, intihar ve inanç sistemleri arasındaki ilişki, sosyolojik ve tıbbî literatür gözden geçirilerek tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: intihar, inanç, din, kültür

SUICIDE AND BELIEF SYSTEMS

ABSTRACT

Culture shapes the basic attitudes towards life and death and hence determines the conceptions of suicide in a given society. Whether religious belief is protective against suicide is being discussed since the seminal work of Durkheim, named The Suicide. Study in recent years does not support the Durkheimian thesis that suicide is more prevalent in the (assumingly more egoistic) Protestant societies compared to the Catholic ones. In another vein, much research has shown that religion has a protective function on suicide. This situation might be ascribed to the belief of the sacredness of life as well as the reinforcing effect of religion on social ties. In urban settlements where people can find religious fellows and develop a religious infrastructure more easily, the impact of religion on suicide is more obvious. Religion seems to protect mostly women from suicide and this effect is not valid in highly secularized societies. Easy formulations do not have an explanatory value in this relationship and it seems necessary to develop a research methodology, which takes into account the complex social dynamics. In this article we discuss the relationship between suicide and belief systems by reviewing the sociological and medical literature.

Keywords: suicide, belief, religion, culture

İNTİHAR VE İNANÇ SİSTEMLERİ

İşsizlik, ev içi ve dışı şiddet, sosyal ve siyâsi protestolar ve toplumsal hayatta genel bir anlamsızlık hissi gibi bir dizi sosyal etken intiharla ilişkilendirilmektedir. ***Emile Durkheim***'in yüzyılı aşkın bir süre önce yayınladığı klâsik eserinde, sosyal değişimin etkisi ve sosyal bütünleşme düzeylerine dayanarak, üç tür intihar tipi ayırt ettiği bilinmektedir. Egoistik (bencil) intiharlar toplumla bütünleşme eksikliğinden, altruistik (diğerkâm: elcil) intiharlar toplumla aşırı bütünleşmenin getirdiği bir görev anlayışıyla toplumun kişiye yüklediği taleplerden kaçınamamaktan, anomik intiharlar da ahlâkî istikrarsızlığa ve âşinası olduğumuz normların kaybına yol açan toplumsal değişimden kaynaklanmaktadır (Durkheim 1986). İntiharın anlamı toplumdan topluma değişebilmektedir. İntiharın bâzı yönleri tüm toplumlarda sorun olarak algılanırken, bu davranışın ne ölçüde kınandığı veya kabûl edildiği, kültürel inanç ve değerler tarafından belirlenmektedir. Sözgelimi, Katoliklik ve İslâm intiharı şiddetli bir biçimde kınamaktadırlar. Törensel intiharların tasvip edildiği Japonya'da intihar hızları hâlâ yüksektir. 2. Dünya Savaşı sonrası, beklenenin aksine, İngiltere'de intihar hızları düşerken, savaş sonrası Japonya'da yüksek hızlar görülmüştür. Bu durum, aşağılanma hissine karşı kültürel olarak da tasvip gören törensel intihar davranışı şeklinde tepki verilmesiyle açıklanabilir. İntiharı patolojize eden Batılı görüşlerin aksine, *harakiri* gibi törensel intihar biçimlerinin tasvip edildiği Japon toplumunda, intihar yüceltilmekte ve ona bir stigmadan (damga) ziyâde, şeref isnat edilmektedir (Desjarlais ve ark. 1995). Hindu dul kadınlarında görülen, eşinin ölümünden sonra kendisini yakarak öldürme davranışı da bu inanışta intiharın bir psikopatoloji veya damgalanan bir davranış değil, yüceltilen bir tutum olarak kavramlaştırıldığını göstermektedir. *Sati* olarak adlandırılan dul kişi, âdeta eşiyle bir intihar paktı kurmakta ve onun cenazesinde kendisini yakarak adanmışlığını ispat etmektedir. Bu bir yönüyle toplumun o kişiyi yas tepkisini belirli bir biçimde yaşamaya zorlaması olarak da görülebilir. Kişi bunu zorlamayla değil kendi irâdesiyle seçse dahi, bu davranış, dul bir kadının toplumdan daha fazla bekleyecek bir şeyi kalmadığının bir işâreti olarak da değerlendirilebilir (Desjarlais ve ark. 1995).

İntiharın Üçüncü Dünya'daki çökkün hastalarda

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD / (0462) 377 55 64 E-Mail : mkemalsayar@superonline.com

Türkiye Psikiyatri Derneği'nin düzenlediği 6. Bahar Sempozyumları'nda (24-28 Nisan 2002, Antalya) panel konuşması olarak sunulmuştur.

veya -Japonya dışarıda tutulursa- genel olarak Batılı olmayan toplumlarda, Batılı toplumlara göre daha az yaygın olduğunu gösteren çalışmalar vardır ama gelişmekte olan ülkelerde kayıt sistemlerinin yeterince iyi olmaması, intiharın kültürler arası bir epidemiyolojisi konusunda yeterli bir veri sağlanmasını engellemektedir. Düşük yaygınlık bu toplumlarda suçluluk duygusunun daha az olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Çinli hastalarda bedenselleştirmenin depresyonun intapsişik ve varoluşsal yaşantısına, dolayısıyla da intihara karşı koruyucu bir kalkan olduğu gösterilmiştir (Kleinman 1988). Peru'lu depresif hastalarda, eşleştirilmiş Kuzey Amerikalı hastalara göre daha az intihar eğilimi bulunmuştur ve bu farkın Katolik kilisesinin güçlü öğretilerine bağlanabileceği tartışılmıştır (Kleinman 1988). Sosyal değişimin de intihar hızlarındaki dalgalanmayla ilişkili olabileceği bildirilmiştir. Çeşitli Pasifik adası kültürlerinde intihar hızları hızlı modernleşmeye bağlı olarak artmaktadır. Sri Lanka'da intihar hızının 1955'ten 1974'e dek üç katına çıktığı ve bu durumun en çok Tamil etnik azınlığını etkilediği bulunmuştur. Bu durumun hızlı nüfus artışı, eğitim ve iş bulma olanaklarının kısıtlanması ve istikrarlı toplumun bozulmasına bağlı olduğu ve Tamil azınlığın bütün bu kısıtlamalardan daha fazla etkilenmesinden kaynaklandığı öne sürülmüştür (Kleinman 1988). Yoksulluk, ekonomik yetersizlik ve sınav başarısızlığının da, dünyâdaki en yaygın intihar risk etkenlerinden olduğu bilinmektedir. İntihar hızları ile dinî inancı ilişkilendiren bâzı Batı kaynaklı çalışmalar Protestanlar'da Katolikler'e ve Yahudiler'e göre hızın daha yüksek olduğunu göstermektedir. İrlanda, İspanya ve İtalya gibi Katolik ülkelerde intihar hızları nüfusun çoğunluğunu Protestanlar'ın oluşturduğu Danimarka, Almanya ve İsviçre gibi ülkelere kıyasla daha düşüktür (Desjarlais ve ark. 1995). Ancak, din dışında başka bâzı etkenlerin de intihar hızlarını değiştirebileceği düşünülmelidir. Katolik Avusturya ve Fransa'da yüksek intihar yaygınlığı bildirilirken, nüfusun daha ziyâde Protestan olduğu İngiltere'de yaygınlık görece olarak düşüktür. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) de Katolik nüfus içinde intihar davranışının Protestan nüfusa göre daha düşük hızda görüldüğünü gösteren çalışmalar vardır (Desjarlais ve ark. 1995). Kanada'da Inuit gençlerinde (Eskimolar) intihar risk ve koruyucu etkenlerini inceleyen bir çalışmada, okul başarısı ve dinî inancın koruyucu değeri olduğu gösterilmiştir. Düzenli olarak kiliseye devam eden ergenlerde intihar davranışı anlamlı ölçüde düşük bulunmuştur. Bu durumun sâdece dinin intihar üzerindeki yasaklayıcı etkisiyle ilgili olmayabileceği, daha ziyâde dinî bağlantı ve uygulamaların toplumsal destek ağları oluşumunu kolaylaştırdığı ve bu ağların da intihara karşı genç kişiyi koruduğu öne sürülmüştür. Dinî inanışlar topluluk (cemaat) etkinliklerine katılmayı teşvik ederek toplumsal bağların kuvvetlenmesini sağlayabilirler (Kirmayer ve ark. 1996). Kültür hayata ve ölüme yönelik temel tutumları, dolayısıyla da, toplumda intihara yönelik anlayışları şekillendirir. Yüz yıl önce intihar pek çok Avrupa toplumunda yasaktı. Pek çok kilise intihara karşı çıkar ve intihar ile ölen kimselerin kilise mezarlığına gömülmesine izin vermezdi. Din de geleneksel toplumlarda bireyin toplumla bütünleşmesini sağlayan önemli etkenlerden birisiydi. Modern sekülerleşmiş toplumlarda din, hâlâ, intihar krizindeki kişiler için anlamlı ve koruyucu bir etmendir. Batı kültürü kişinin hür irâdesine vurgu yapan ve kişinin hayatının sorumluluğunu onun omuzlarına yükleyen bir eğilim taşımaktadır. Öte yanda toplumda egoistik ve anomistik eğilimler çoğalmış ve elcillik (diğerkâmlık) kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu tür değişimler toplumlarda intihar sıklığını artırmaktadır. Kültürel etkenler göçmenler üzerinde de intihar hızlarını etkilemekte, bu kişilerin intihar biçim ve hızları ev sâhibi ve özgün kültür arasında bir yerde yer almaktadır (Lonnqvist 2000). Büyük dinlerin hepsinde ve özelde İslâm'da, insan hemcinsleriyle çatışan değil kader birliği yapan, ilişki içinde bir özne olarak değerlendirilir. Bu ifâde sâdece, ilişkilerin insan için önemli olduğunu dile getirmez, aynı zamanda ilişkilerin insanın doğasını tanımlayıcı olduğunu da söyler. "İlişki içindeki varlık" olarak insan, bâzı toplumsal sorumluluklarla yükümlüdür. Yardımlaşma, fedakârlık, diğerkâmlık gibi. Dinlerin insanı bir diğerinin yardımına koşmaya çağıran ortak öğretisi, toplumsal bağları kuvvetlendirerek intiharı engelleyebilir. İnsan hayatının kutsal olarak algılanması ve ancak hayatı bağışlayan Tanrı'nın onu sonlandırabileceği inancı, bireysel bir düzlemde intihara karşı koruyucu bir işlev göstermektedir (İsmail 1996). Dinî inanışlar kolaylıkla istismar da edilebilir kuşkusuz, Halkın Tapınağı benzeri kültler müntesiplerini intiharın erdemine inandırabilirler. Çeşitli kültler veya bağnaz / çıkarcı oluşumların, kişileri hayattan yalıtır, onları dış dünyânın gerçeklerine yabancılaştırır bir biçimde din ve mâneviyâtı istismar etmesine karşı uyanık olunması gerekir.

Din ve intihar ilişkisi üzerine çalışmalar,yakın zamanlara dek sıklıkla Protestan-Katolik farkı üzerinde durmuşlardır. Katoliklik **pek çok** paylaşılan inanç ve ritüelle "geçmişin dini" olarak algılanırken, Protestanlık **daha az** paylaşılan inanç ve ritüelle "geleceğin dini" olarak algılanmış ve bireye dinî hayatta daha fazla özgürlük tanıdığı düşünülmüştür. Durkheim, Katoliklik'in intihara karşı kalkan işlevi göreceğini, öte yanda Protestanlık'ın onu artırabileceğini öne sürmüştür (Durkheim 1986). Bu görüş ampirik çalışmalarla tam olarak desteklenmemiştir. ABD'de yapılan çalışmalar Katoliklik ve Protestanlık arasında intihar hızları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Bu bulgular ışığında, 19. yy verileri yeniden değerlendirilmiş ve Katolik ölümlerinin intihardan ziyâde dış etkenlere bağlanabileceği, geçmiş verilerin de her iki dinî inanış arasında intihar hızı açısından bir fark olmadığını gösterdiği tartışılmıştır

(Stack 2000). Din ve intihar arasındaki ilişki, hâlâ yüksek bir dini bütünlük gösteren toplumların incelenmesiyle daha iyi aydınlatılabilir. Sosyal bütünleşmeyi daha yüksek oranda sağlayan dinlerin intiharı azaltması gerektiği yolundaki ***Durkheim*** düşüncesi, İslâm inancı üzerine bir çalışmada desteklenmiştir. İslâm'ı ritüellerin bol olduğu ve bireyin gruba boyun eğdiği bir dinî yapı olarak değerlendiren Simpson ve Conklin (1989), 71 ülke verilerini inceledikleri bir çalışmalarında, uluslarda Müslüman nüfusun ağırlığı arttıkça intihar hızının düştüğünü göstermişlerdir. Bu çalışmada, bir ulusun içindeki Katolik veya Protestan ağırlığının intiharla ilişkili olmadığı bulunmuştur. Ürdün'de yapılan bir çalışmada da, Ramazan ayında intihar girişiminin azaldığı bildirilmiştir (Daradkeh 1992).

Durkheim'ın verilerini analiz eden araştırmacılar, Katolikler arasında intiharın fazla, Protestanlar arasında az olduğu 3 coğrafî bölgenin Durkheim tarafından dikkate alınmadığını bildirmektedirler. Bu Katolik bölgeler ekonomik açıdan Protestanlar'a göre daha az gelişmiş olmasına rağmen, dine bağlılık ve intihar arasında muhtemel yüzeysel bir ilişki doğuran ekonomik gelişmeyi Durkheim incelememiştir (Pope 1976). Ayrıca, Durkheim'in tezi olan "İngiliz Kilisesi İngiltere'deki yüksek oranda seyreden intihar oranları için sorumludur" iddiası hatalıdır, çünkü Durkheim'ın zamanında İngilizler'in ancak küçük bir azınlığının kiliseye üye olduğu gösterilmiştir (Stark ve ark. 1983).

Yeni verilerin tahlilleri, dine bağlılığın dinî bütünleşmenin bir ölçüsü olup olmadığı hususunda karışık sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Katolik ve Protestanlar arasında intihar oranlarını karşılaştıran küçük çaplı araştırmalar fazla değildir. Şimdiye kadar yapılan araştırmalar da farklı sonuçlar ortaya koymuşlardır (Stack 1983). Ayrıca, bu araştırmalar millî ölçekte dine bağlılığın bir faktörü olan, ekonomik gelişme ve modernizasyonu incelemedikleri için, bir sonuca ulaşamamışlardır. Birkaç ülkeyi içine alan geniş çaplı araştırmalara gelince, modernizasyonu veya boşanma oranını göz önünde bulunduran araştırmalar, Katolisizm ve intihar arasında iki değişkenli ilişkiyi yüzeysel bulmuşlardır (Stack 1983). Yine aynı şekilde boşanma oranını dikkate alan ve Amerika'nın 50 bölgesini içeren bir çalışma da din ile intihar arasındaki iki değişkenli ilişkiyi yüzeysel bulmuştur (Stack 1980). Bunun da ötesinde, yirminci yüzyılın başından beri kırsal kesim dışında şehirlerden elde edilen verilerin analizleri, Durkheim'ın teorisini reddeder mâhiyettedir.

Stack'ın (1983) ve Stark ve arkadaşlarının (1983) çalışmalarında sâdece birkaç temel dinî inancın (sözgelimi ölümden sonrasına ve duâya inanmak gibi) hayatı koruyucu işlev gösterdiğini bulmuşlardır. Bu, bir bütün olarak, dinî inanç ve uygulamaların intihara karşı koruyucu olduğunu öne süren Durkheimcı görüşün zıttıdır. Daha az sayıda olmakla birlikte, ABD'de yapılan birkaç çalışmada, kilise üyeliği ile intihar arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. ***Bernice Pescolido*** (1990) gibi yazarlar dinî ağlar (religious networks) kuramını öne sürmüşlerdir. Bu kurama göre, dinin intihar üzerindeki etkisi özel bağlamlara bağlıdır ve çeşitli çalışmalarda kişilerin bildirdikleri dindarlık ve dinî hizmetlere devamlılık ile intihar düşünceleri arasında tersine bir ilişki vardır. Batı ülkelerinde yapılan çalışmalar ve Amerikalılar'ın temsilî bir örneklem grubunda dinî düşüncelerle intiharın kabûl edilmesi arasında ters bir ilişki bulunmuştur. Birkaç prospektif çalışmada, dindar kişilerde tamamlanmış intihar riski dindar olmayan kişilere göre daha düşük bulunmuştur (Stack 2000, Mueller ve ark. 2001). Stack (1983) dine bağlanma / dinî inanç ve intihar arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu teorisinin temel önermelerini şu şekilde belirlemiştir: Birincisi, âhiret hayatı mutluluk vaat ettiği için, meselâ işsizlik, boşanma, fakirlik ve benzerlerinden dolayı strese giren insanlardaki zorlu sıkıntıyı pozitif yönde dengeleyebilir. Eğer insanlar bu stresi âhiret inancından kaynaklanan ebediyet mefhumuna bağlı olarak kısa süreli bir fenomen olarak görürlerse, güçlüklere tahammül güçleri daha fazla olur. İkincisi, elem ve kederin bir anlamı olabilir; Tanrı'nın irâdesi böyledir. Başa gelen kötülüklerin bir başka anlamı da, hüzün ve kedere gösterilen sabır ve başa çıkmanın değerini göstermede yatmaktadır. Üçüncüsü, Tanrı'nın insanları izlediğine ve elemlerini bildiğine olan inanç insanları daha tahammüllü kılar. Dördüncüsü, din, toplumun maddeci anlayışa dayalı sınıflandırma sistemine alternatif bir sınıflandırma sistemi sunar. Dolayısıyla, birey özsaygısını (self-esteem), toplumun hiyerarşik düzeninde başarısız olmuş bile olsa, ruhsal açıdan başarılı olma hedefiyle geliştirebilir. Beşincisi, duyan ve isteklere cevap veren bir Tanrı'ya olan inanç bâzı insanların sıkıntılı hayat şartlarını başarıyla atlatmalarını sağlayabilir. Altıncısı, din genellikle fakirlikten övgüyle bahseder. Meselâ, İncil'e göre, devenin iğne deliğinden geçmesi zengin bir kimsenin cennete girmesinden daha kolaydır. Yedincisi, Şeytan'ın varlığına olan inanç kişiyi kötülüklere karşı mücadeleye sevk eder. Sekizinci ve son olarak, dinler ideâl rol modelleri (ideâl tip insan) takdim ederler. Mesela İncil'deki Eyüp Peygamber modeli bunlardan birisidir. Bu "model"'deki insanlar, elem ve sıkıntılara göğüs germişler ve zorluklar karşısında intihara teşebbüs etmemişlerdir. Bu sekiz madde elbette hayat kurtaran inançlar listesi olarak görülmemeli, fakat birkaç temel inanç unsurunun nasıl intihar riskini azalttığını gösteren örnekler manzumesi olarak değerlendirilmelidir. Stack (1983), yirmi beş ülkede ulusal kitap üretiminde dinî yayınların yüzdesini temel alarak yaptığı bir çalışmada, kadınlar için orta derecede anlamlı ölçüde negatif bir intihar-dindarlık ilişkisi bulmuştur. Bu çalışmada aynı ilişki erkekler için geçerli değildir. Ulusal intihar hızları ve yine dinî kitap yüzdesini temel alan ve 42 ülkeyi kapsayan

bir başka çalışmada, Breault ve Barkey (1982), intihar ve dindarlık arasında anlamlı bir negatif ilişki bulmuşlardır. Andığımız çalışmaların aksine, 1950-1980 dönemine yönelik Danimarka ve Norveç'i içeren bir araştırmada, dinî yayınlarla intihar arasında önemli bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (Stack 1989, 1990). Bâzı araştırmalar, dindarlığın ölçüsü olarak kilise üye sayısını ölçü olarak kullanmış ve büyük şehirleri incelemişlerdir. Stark ve arkadaşları (1983), Amerika'nın büyük şehirlerinde yaptıkları araştırmalarda, kilise üyeliği ile intihar arasında negatif bir ilişki bulmuşlardır. Bainbridge'in (1989) Amerika'nın 75 büyük şehir bölgesini içeren araştırması, Stark ve arkadaşlarının bulgularıyla bağdaşmayan sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bainbridge, grup hayatına bağlılığı zayıflatan coğrafî değişkenliği kontrol eden bir metod uygulayınca, kilise üyeliği ile intihar arasındaki kuvvetli ilişkinin ortadan kalktığı gözlenmiştir. Hilton ve arkadaşları (2002) genç erişkin erkeklerde (15-34 yaş) dindarlık düzeyinde artışın bu grupta intihara karşı koruyucu bir işlev gösterdiğini bulmuşlardır.Yazarlar olası nedenleri üç ana başlık altında incelemektedirler: **1)** Bâzı dinler sözgelimi madde kötüye kullanımı gibi zararlı sağlık davranışını önler. Eğer madde kötüye kullanımı da intiharla doğrudan ilgiliyse, dindarlığın intihar üzerine dolaylı bir etkisi olduğu düşünülebilir, **2)** Dinlerin pek çoğu yüksek düzeyde sosyal destek ve bütünleşme sağlar. Sosyal destek yalnızlık ve anomi duygularını azaltır, depresyona karşı korur. Yalnızlık, anomi ve depresyonun intiharla doğrudan ilgisi varsa, dindarlık yine dolaylı yoldan intihar üzerinde koruyucu bir etki gösterecektir, **3)** Pek çok dinde hayata büyük değer verilir ve onun kutsiyetine inanılır. Bu yüzden dinî öğretilere güçlü bir bağlılık, kişinin yaşama arzusunu pekiştirir.

Dinin farklı toplumlardaki yaşanma biçimlerinin de intihar düşüncesi üzerinde doğrudan etkisi olduğu düşünülmektedir. Latin Amerika kültüründe Katoliklik bir tür kadercilik anlayışı olan *fatalismo* ile birleşmekte, Latin Amerikalılar veya Hispanikler, kişilerin olumsuz yaşam olayları üzerinde bir kontrolünün olmadığı, her şeyin bir ilâhî irâde tarafından tanzim edildiği inancı ile, kontrol edilemeyen yaşam olaylarına bir şekilde uyum sağlamaktadırlar. İngilizler'in kontrol etmeye çalıştığı şeyi, İspanyol kökenliler kabûl etmeye yatkındırlar ve olayları kötü tâlih ve kadere bağlamaya daha eğilimlidirler (Range ve ark. 1999). Doğu dinleri grup karşısında bireyi önemsiz sayarlar ve karşılıklı bağlılık ve bağımlılığı yüceltirler. Batı kültürlerinde ölüm daha ziyâde bireysel bir eylemken, Asya kültürlerinde ilişkiler bağlamında gerçekleşen bir edim olarak değerlendirilir. Batı kültürlerinde "Bu niye oldu?" sorusu sorulurken, Asya kültürlerinde "Bu kişiyi intihara kimler itti?" sorusu sorulur. Doğu dinlerinde intihar genel olarak olumlu karşılanmazsa da, intiharın âileyi utanç ve sıkıntıdan kurtaracağının düşünüldüğü durumlarda, intihar hayatta kalmaya yeğlenebilir. Eğer intihar âilenin ve dolayısıyla da toplumun âhengini sağlamaya yarıyorsa, diğer büyük dinlerin aksine, daha fazla kabûl görmektedir (Range ve ark. 1999). Stompe ve arkadaşları (2001) Viyana ve Lahor'daki depresif hastaları karşılaştırdıkları bir çalışmalarında, Pakistanlı hastaların Avusturyalı hastalara göre daha fazla suçluluk duygusu ve intihar düşüncesi gösterdiğini bulmuşlardır. Yazarlar bunu Pakistan'da bireysel kişiliğe daha az vurgu yapılmasına ve kültürde mündemiç olan kadercilik anlayışına bağlamaktadırlar. Eğer bir kişi davranışlarının sorumluluğunu tam anlamıyla üstlenmez, hür irâdesine tam mânâsıyla yaslanmaz ve olup bitenleri kader / kısmet gibi bâzı kontrol dışı süreçlere bağlarsa daha az suçluluk duymaktadır (Stompe ve ark. 2001).

Kişilerin daha kolay dinî yandaş buldukları ve daha güçlü bir dinî alt yapı geliştirebildikleri şehirlerde dinin intihar üzerindeki etkisi daha güçlüdür. Ayrıca, hiyerarşik olmayan güç ilişkileri, muhafazakâr bir ideoloji ve ana kültürle gerilim üzerine temellenen dinî bir yapının intiharı azaltması beklenir. Böyle bir yapı dostluk bağlarını güçlendirir ve sosyal destek ağlarıyla intihar riskini azaltır. Din ve intihar ilişkisini araştıran çalışmalar, dinin en çok kadınları intihardan koruduğunu ve yüksek oranda sekülerleşmiş toplumlarda bu koruyucu etkinin görülmediğini ortaya koymaktadır (Stack 2000). Sonuç olarak, din ve intihar ilişkisinde kolaycı ve indirgeyici formüllerin işe yaramadığı, karmaşık sosyal dinamikleri hesaba katan bir araştırma metodolojisinin zarurî olduğu anlaşılmaktadır. Dinî inancın intihardan koruyucu rolüne atıf yapan çalışmaların sayısı bir hayli çok olmakla birlikte, bu koruyucu işlevin ne tür bir dinamiği harekete geçirerek gerçekleştiği konusundaki düşünceler spekülatif mâhiyettedir. Ayrıca, bizim toplumuzda din ve dindarlığın algılanma biçimleri, Batı toplumlarından büyük ölçüde farklılaşma gösterebilir. Özgül kültürel etkenleri hesaba katmadan yapılacak genellemelerin, kolayca yanlışlanabileceğini de hatırda tutmak gerekir.

KAYNAKLAR

Bainbridge WS. The Religious Ecology of Deviance. Am Sociol Rev 1989; 4:288-295.

Breault KD, Barkey K. A comparative analysis of Durkheim's theory of egoistic suicide. Sociol Q 1982; 23:321-31.

Daradkeh TK. Parasuicide during Ramadan in Jordan. Acta Psychiatr Scand 1992; 86:253-254.

Desjarlais R, Eisenberg L, Good B, Kleinman A. World Mental Health. Oxford University Press, NY, 1995.

Durkheim E. İntihar: Toplumbilimsel İnceleme. Ozankaya Ö, çeviren. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986.

Hilton SC, Fellingham SW, Lyon JL. Suicide rates and religious commitment in young adult males in Utah. Am J Epidemiol 2002; 155:413-419.

Ismail A. Islamic Communities and Mental Health. In: Bhugra D, editor. Psychiatry and Religion. Routledge, London, 1996.

Kirmayer LJ, Malus M, Boothroyd LJ. Suicide attempts among Inuit youth: a community survey of prevalence and risk factors. Acta Psychiatr Scand 1996; 94:8-17.
Kleinman A. Rethinking Psychiatry. The Free Press, NY, 1989.
Lonnqvist JK. Epidemiology and Causes of Suicide. In: Gelder MG, Lopez-Ibor JJ, Andreasen NC, editors. New Oxford Textbook of Psychiatry. Oxford University Press, Oxford, vol 1, 2000. p. 1033-1039.
Mueller PS, Plevak DJ, Rummans TA. Religious involvement, spirituality, and medicine: implications for clinical practice. Mayo Clin Proc 2001; 76:1225-1235.
Pescosolido B. The social context of religious integration and suicide: pursuing the network explanation. Sociol Q 1990; 31:337-357.
Pope W. Durkheim's Suicide: A classical reanalyzed, Chicago. University of Chicago Press, 1976. (Aktaran Stack S, bkz. 7 nolu referans).
Range LM, Leach MM, McIntyre D, Posey-Deters PB, Marion MS, Kovac SH, Banos JH, Vigil J. Multicultural perspectives on suicide. Aggression and Violent Behavior 1999; 4(4):413-430.
Simpson ME, Conklin GH. Socio-economic development, suicide and religion: a test of Durkheim's theory of religion and suicide. Social Forces, 1989; 67:945-864.
Stack S. The effect of religious commitment on suicide: a cross-national analysis. J Health Soc Behav 1983; 24: 362-374.
Stack S. Religion and suicide: a reanalysis. Social Psychiatry 1980;15:65-70.
Stack S. The impact of divorce on suicide in Norway. Journal of Marriage and the Family, 1989; 51:229-238.
Stack S. The effect of divorce on suicide in Denmark. Sociol Q 1990; 31:359-370.
Stack S. Suicide: a 15-year review of the sociological literature. Suicide and Life Threatening Behavior 2000; 30(2):145-176.
Stark R, Doyle DP, Rushing L. Beyond Durkheim: religion and suicide. Journal for the Scientific Study of Religion 1983 22:120-131.
Stompe T, Ortwein-Swoboda G, Chaudhry HR, Friedman A, Wenzel T, Schanda H. Guilt and depression: a cross-cultural comparative study. Psychopathology 2001; 34: 289-298.